

גיליון הורים פרשת בלק

שלום להורים היקרים,

פרשת חקת הסתיימה כאשר עם ישראל ניצח את עוג מלך הבשן ומגיע לערבות מואב. בלק שהיה מלך מואב מפחד ומחפש פתרון נגד עם ישראל "עַתָּה יִלְחָכוּ הַקְּהֵל אֶת כָּל סְבִיבְתֵינוּ פְּלֹחֵי הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשְּׂדֵה" ומגייס את בלעם בן בעור לקלל את עם ישראל. בפרשה כמובן מסופר על בלעם והאתון המדברת, על ניסיונות הקללה שהפכו לברכה, על גבורתו של פנחס המעשה זמרי בן סלוא שהיה נשיא שבט שמעון. במקרה של זמרי בן סלוא וכזבי בת צור הפרשה הוצגה כניסיון להינשא בין יהודי לגוייה.

לקראת השבת מצורפים ארבעה סיפורים

סיפור א' – בלעם מכה את האתון ולא מבין שהכל משמים והכל לטובה

סיפור ב' – הטובה הגדולה שעשה לנו בלק בקללותיו

סיפור ג' – מי אנחנו – ניתן ללמוד על פי מי שאנחנו מעריכים

סיפור ד' – לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן

שבוע טוב ושבת שלום

סיפור א' לשולחן שבת

ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך

מובא בספר חסידים, וכי מה רוצה המלאך מבלעם? הרי הוא לא ראה אותו, ואם האתון לא הולכת בדרך הרגילה אלא זזה ימינה ושמאלה עד שלחצה את רגל בלעם אל הקיר ועשתה אותו צולע - מה יותר טבעי מלהכות באתון? וכן לא מובנת תשובת בלעם למלאך, שאומר "חטאתי כי לא ידעתי שאתה פה". אדרבא, בגלל שלא ידעת אזי לכאורה אינך חוטא? ומתרחץ הרב שכך כוונת המלאך לבלעם שהיה יודע דעת עליון והכיר במקצת את הנהגת הקב"ה, שאם אתה רואה את האתון נוטה ימינה או שמאלה, אתה יודע שזאת לא היא שהחליטה לנטות - הקב"ה גרם לה לנטות, וזה לא משנה אם יש כאן מלאך או לא. אם כך אז למה אתה מכה אותה? מכאן נלמד כמה האדם צריך להיות זהיר, ולהבין שהכל משמים והכל לטובה.

ומובא מעשה ביהודי בעל לב שמח שתמיד היה עליו, גם כשהפרוטה לא הייתה מצויה בכיסו, וגם כשבטנו רעבה ללחם. והנה יום אחד חזר לביתו, וכדרכו היה שמח וטוב לב. אשתו הזכירה לו שמזה יומיים לא בא אוכל אל פי ילדיהם. אמר לה 'מה שתציעי - אלך ואעשה'. אמרה לו אשתו 'עוד מעט נגמר יום השוק. תלך לשם ואולי תמצא כמה תפוחי אדמה ובטטות שהותירו בעלי הדוכנים'. מיד החל ללכת ברחובה של עיר כשהוא שמח ועליו, ואף זימר לו כמה שירים שמחים.

בינתיים בארמונו של מלך טורקיה התכנסו המלך, שריו ויועציו על מנת לדון בענייני הממלכה. המלך יצא רגע אחד למרפסת הארמון, והנה רואות עיניו את היהודי הנ"ל הולך בשמחה כשפיו מלא שיר ושבת. מיד שלח המלך את אחד ממשרתיו שילך ויביא לפניו את אותו איש. מיהר היהודי כבקשת השליח, והתייצב בפני המלך. שאל אותו המלך 'האם זכית באיזה פרס חשוב שאתה כה עליוז?'. 'לא, אדוני המלך. לא זכיתי בשום פרס'. 'אולי אכלת איזה בשר שמן ושתיית יין ישן, ולכן אתה שמח?'. 'לא. כבר יומיים אני וכל משפחתי לא הכנסנו דבר מאכל לפנינו, ואני הולך להביא שאריות שנשארו בדוכני השוק'. ענה.

כששמע המלך את דבריו אמר למשרתו 'תיקח עגלה, תמלא אותה בפירות, ירקות, לחם, אורז וכל מה שצריך, ותיקח את זה לביתו'. הוסיף ואמר המלך ליהודי 'אני רוצה שתאמר לי איך אתה שמח גם כשבטנך רעבה ללחם. הרי אני מושל בכל טורקיה, שותה ואוכל כראוי, ואני לא שמח כמודך'. אמר לו היהודי 'אני בנו של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, ואני יודע שכל מה שהוא עושה לי זה הכי טוב בעולם, ושהכל רק לטובה'. אמר לו המלך 'אני מבקש ודורש ממך שמחר בשמונה בבוקר תבוא לארמון המלוכה, ושנינו נצא ביחד לצייד ביערות הסמוכים'. 'כבוד גדול הוא לי', ענה היהודי, ושניהם סיכמו להיפגש.

למחרת המלך והיהודי יצאו לצוד ביערות, והנה המלך מושך בקשת לתומו, ובלא שימת לב פגע החץ באצבע המלך, ונחתכה חצי ממנה. היהודי הוציא מכסו מטפחת, עצר את הדם ואמר למלך 'הכל לטובה, הקב"ה אוהב אותך'. אבל המלך נתרגז מאוד, אמר ליהודי 'מה טוב בזה שאיבדתי חצי אצבע?' וזרק אותו בכעס באחד הבורות שביער. שאל המלך מלמעלה 'נו, ואיך אתה מרגיש עכשיו?'. 'הכי טוב בעולם', ענה היהודי מתוככי הבור.

התקדם המלך לבדו, והנה חבורת שודדים באה לקראתו. כשהבין את כוונותיהם החל להתחנן - 'אנא מכם, אל תפגעו בי ואתן לכם הרבה ממון', מבלי לגלות שהוא המלך. אמרו לו השודדים 'דווקא היום איננו מחפשים ממון. הבן של המנהיג שלנו חולה מאוד, והרופא אמר שצריך לשחוט אדם שלם בגופו, ולתת לבנו לשתות את דמו, וכך יתרפא'. תוך כדי כך קשרו את המלך באזיקים והביאוהו אל ראש השודדים. הרופא, שהיה חלק מהכנופייה, החל לבדוק אותו, והנה רואות עיניו שחסרה לו חצי אצבע. אמר לשודדים 'מה עשיתם? הוא לא שלם, חסרה לו אצבע. צריכים דם של אדם שלם ללא רב - תסלקו אותו מכאן'.

מיד יצא המלך בחזרה ליער, הגיע לבור, זרק חבל ליהודי והוציאו משם. אמר לו 'תדע לך שצדקת שטוב קרה שהאצבע נחתכה', וסיפר לו את הסיפור. 'אבל תאמר לי - מה טוב בכך שאתה היית בבור?' ענה לו היהודי 'אם לא היית זורק אותי לבור והייתי הולך איתך - השודדים היו לוקחים אותי לשחיטה ואותך היו משחררים, כך שלמעשה הצלת את חי' (מעובד מהספר "ובחרת בחיים")

סיפור ב' לשולחן שבת

הטובה הגדולה שעשה לנו בלק בקללותיו נאמר בפרשה "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל". במשך כל השנים ידעו ישראל "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" הקסמים אינם שולטים בבני ישראל שהרי יעקב היה בבית לבן הארמי והיה לבן מתנכל ליעקב בקסמיו אולם לא היה יכול לו. אולם ידעו ישראל סגולה זו אך פחדו מלנסותה כי מי ירצה להכניס עצמו בסכנה?! משל למה הדבר דומה? אמר המגיד מדובנא: לשר צבא אחד אשר שמע כי בארץ רחוקה המציא אדם חכם משחה מיוחדת אשר כל המושח בה את גופו לא יזיקו לו שום כלי מלחמה לא חץ ולא חרב. החליט השר להשיג את המשחה המופלאה משום כך נסע אל אותה ארץ רחוקה וקנה את משחת הפלאים בממון רב. בדרכו חזרה לביתו פגש שודדים הללו ירדו לעברו חיצים אולם השר שהקדים ומשח את גופו במשחת הפלאים לא נפצע כלל... כאשר ראו השודדים כי עומד מולם אדם שאינו נפגע מחציהם נבהלו ופנו לברוח. קרא להם השר ואמר להם: "עמדו ואל תפחדו בואו ואכבד אתכם ביין ובמדגנות". "מדוע אתה נוהג עמנו כך?" התפלאו השודדים "והרי עמדנו להרגך ובתמורה אתה גומל עמנו טובות?!!" "טובה גדולה עשיתם עימי" אמר השר, משום שמשחה נפלאה קניתי המסוגלת להגן על בעליה מפגיעה אולם כל הדרך ניקר בליבי החשש שמא רימוני? אולי המשחה אינה מועילה כלל? אמנם יראתי לנסות אותם שמא באמת אינה מועילה ואפגע עכשיו שיריתם בי ולא נפגעתי בטוח אני ביעילותה של המשחה ואוכל להתייצב כנגד כל אויבי ללא פחד!... כן הוא גם הנמשל - הנה כאשר שלח בלק את בלעם לקלל ולהזיק לישראל בקסמיו ולא הצליח, אמר ה' לבלק: "טובה גדולה עשית עם בני ישראל עכשיו יודעים בני לבטח כי מובטחים הם בפני קסמים ולחשים שלא יזיקום!..." (מעובד מאתר <http://dvar-tora.co.il>)

סיפור ג' לשולחן שבת מעובד מאתר <http://dvar-tora.co.il>

מי אנחנו – ניתן ללמוד על פי מי שאנחנו מעריכים כששולחי בלק מלך מואב באים להזמין את בלעם כדי לקלל את ישראל, אומר להם בלעם: "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלוקי לעשות קטנה או גדולה" מכאן למדו חז"ל על חמדנותו של בלעם. נשאלת השאלה: מדוע ראו אותו לגנאי הלא הוא אומר בפרוש: "לא אוכל לעבור את פי ה' אלוקי?!!" מסקנת חז"ל תובן עפ"י הסיפור הבא המובא בספר המעשיות לרבי ניסים גאון: אל המלך שלמה הגיעו שלושה אנשים עשירים למשפט. סיפר הגדול שבהם: "אנחנו שלושה סוחרים ויצאנו יחד למסחר כשסכום כסף גדול באמתחתנו. בערב השבת האחרונה חיפשנו מקום בטוח להטמין את כספנו, וחפרנו ביחד בור בחצר בית המלון שבו התארחנו, בדקנו שאף אחד אינו רואה והחבאנו בבור את כל ממוננו. לאחר השבת חזרנו ונעלם הכול. כולנו חושדים זה בזה, כל אחד מאתנו בטוח שהשני גנב את הכסף, ואנחנו אובדי עצות. אנא אדוני המלך עזור לעבדיך! "אני צריך לחשוב על זה", אמר המלך, וביקשם לחזור למחרת. כשנכנסו למחרת, אמר המלך לסוחרים: "יש לפני דיון וכשאסיים אתפנה אליכם! רגע... עוצו לי עצה" ביקש מהם המלך. "נער ונערה נשבעו זה לזה כי כשיגדלו יינשאו זה לזו, ולעולם לא יינשאו לאחר בלי רשות השני. לימים נפרדו דרכיהם. הנערה גדלה ופגשה בחור והם התארסו. לפני החתונה נזכרה הנערה בשבעה שנשבעה, היא סיפרה על כך לארוסה, זה לקח מיד סכום כסף גדול ויצא ביחד עם ארוסתו במטרה לשכנע את הנער לוותר על שבועתו תמורת הכסף. לשמחתם הרבה גילה הנער אבירות, ולא רק ויתר אלא אף סרב לקחת מהכסף שהוצע לו.

בדרך חזרה פגע בהם שודד וביקש לגזול את כספם. הנערה בבכי קורע לב סיפרה לשודד את סיפורו של הכסף, ואמרה: והרי אותו בחור שהיה יכול לקבל את הכסף בזכות, סירב וגילה אבירות לב. אתה שהכסף הזה אינו שלך כלל, בוודאי שראוי לך לגלות אבירות ולא לקחת אותו... השודד השתכנע ולא לקח פרוטה.

אמרו לי אתם, פנה המלך שלמה לשלושת הסוחרים, מי מבניהם ראוי להערכה על מעשיו?

אמר הסוחר הראשון: לדעתי יש להעריך את הארוס, שהסכים לתת מכספו לאותו נער אלמוני כדי לשחרר את ארוסתו משבועתו.

אמר הסוחר השני: אני מעריך דווקא את הנער שוויתר על שבועתו ומחל על הכסף שהציעו לו, למרות שהיה יכול לזכות בו ביושר.

אמר השלישי: ואני מעריך את השודד על שגילה רוח לב ולא שדד את כספם.

קפץ שלמה המלך והצביע על השלישי: אתה הוא הגנב! הודה בבקשה על האמת ואל תבוש! אם היה בך צד של הערכה למי שוויתר

על כסף שאינו שלו, כנראה שגם בך יש דמיון לאותו שודד.

נפל האישי על פניו והודה כי אכן לא עמד בפיתוי ולקח את ממונם של חבריו...

לשאלתנו, מהיכן למדו על חמדנותו של בלעם?

התשובה: מפליטת הפה שלו!

אמרו חז"ל שהוא היה חמדן, בעל 'נפש רחבה'. שהרי מי דיבר איתו על כסף וזהב? מי הזכיר את עושר ביתו של בלק?! אבל כשאדם

מעריך משהו, כשאדם רוצה מאוד משהו, אפשר לשמוע את זה בקולו. (מעובד מאתר <http://dvar-tora.co.il>)

סיפור ד' לשולחן שבת

בלק מבקש מבלעם 'ועתה לכה נא ארה לי' ומבואר בגמרא ברכות י"ט. וכתובות ה:

אמר רבי שמעון בן לקיש וכן תנא משמיה דרבי יוסי: לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

וכתב הש"ה הקדוש:

יזהר האדם במאוד שלא יפתח פיו לשטן (שלא יוציא מפיו דבר פורענות על עצמו או על אחרים), כי אפילו אם מדבר שלא בכוונה

ממשיך הדבר על עצמו. וכן בלק אמר "ארה לי" – פיו הכשילו שלבסוף קילל את עצמו.

ומסופר על איש חכם, ישב תחת עץ. ניגש אליו בחור, אשר שמע כי האישי היה אדם בעל שיעור קומה. החליט הבחור לבחון את

שליטתו העצמית של החכם.

עמד הבחור מול החכם והחל לקללו. הוא השתמש בכל מילות הגנאי הקיימות עלי אדמות – אך ללא הועיל. החכם לא הגיב...

לאחר זמן מה, התעייף הבחור המקלל והלך לדרכו. לאחר מנוחה קצרה, הוא חזר לסיבוב שני של קללות. הפעם הוא הוסיף קללות על

משפחתו של החכם והטיח בו את כל מילות הפגיעה שיכל להעלות בדעתו. אך שוב, לא הייתה שום תגובה מהחכם.

הבחור התעייף מאוד, פנה לחכם ואמר: "אני קיללתי אותך בכל דרך שיכולתי לחשוב עליה, אך אתה לא החזרת לי כלל וכלל!?"

החכם הביט אליו למעלה וענה בשאלה: "אם ימשהו נותן לך מתנה, אך אתה מסרב לקבלה, אזי, אצל מי נשארת המתנה?"

"אצל האדם הנותן", השיב הבחור.

"אם כן, אני מסרב לקבל את הגידופים שלך!", ענה החכם.

הסתובב הבחור והלך...

(מעובד מאתר <http://dvar-tora.co.il>)

מתכוננים לפרשה תשובות לשאלות:

הזמנת בלעם לקלל את עם ישראל (כב, ביכא)

בלק בן צפור, שהיה מלך מואב, שומע ורואה את מלחמות עם ישראל בסיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן וכעת עם ישראל מגיעים לערבות מואב.

ומובא במדרש תנחומא: "ויאמר מואב אל זקני מדין. מה טיבם של זקני מדין פאן. שהיו רואים את ישראל נוצחין שלא כדרך הארץ. אמרו, מנהיג

שלכם במדין נתגדל, גרע מהן מה מדתו. אמרו לו זקני מדין, אין כחו אלא בפיו. אמרו להם, אף אנו נבא פנגדן באדם שכחו בפיו. ויאמר מואב אל

זקני מדין. והלא את מוצא, שמדינים נלחמים עם המואבים, שנאמר: המכה את מדין בשדה מואב (בראשית לו, לה). והשנאה ביניהם מעולם. משל

למה הדבר דומה. לשני כלבים שהיו מריבים זה את זה, בא זאב על אחד מהם. אמר האחד, אם אין אני עוזרו, היום הורג את זה, ולמחר יבא עלי, ולפיקד נתחברו מואב עם מדין. כלחף השור. מה שור כחו בפיו, אף אלו כחן בפיהם. מה שור כל מה שמלחף אין בו סימן ברכה, אף אלו כל אמה

שנוגעים בה אין בה סימן ברכה. ומה שור מנגח בקרניו, אף אלו מנגחים בתפלתם."

1. כתוב בפסוק "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל ...." הרי גם אחרים ראו ולא רק הוא, אם כן מה הפירוש "וירא בלק" וכו' (ורשי

כב, אמר, אלו (א) שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם, לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה (ב) וכמה, לפיכך ויגר מואב:

2. מה נרמז בשמו של "בלק"? (בעל הטורים כב, ב) בא ללוק דמן של ישראל

3. מה נרמז בשם "בלק בן צפור"? (בעל הטורים כב, ב) שעף עליהם כצפור לקללם. וזהו כצפור נודדת מן קנה כן קללת חנם לא תבא.

המלמד

מתכוננים לפרשה
☆☆☆☆

גיליון להורים

פרשת בלק

www.Parashatshavua.com

4. כתוב בפס' "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי" מה בדיוק "ראה" בלק, ומי היה בלק מבחינה "צבאית"? (ספורנו כב,ב) אדם מפורסם למלומד מלחמה כאמרו הטוב טוב אתה מבלק בן צפור וכו' ראה שבקש ישראל לעבור בארץ סיחון וכשלא נתן לעבור החרימוהו וראו שנצחו לא בדרך תחבולת מלחמה:
5. כתוב בפס' "ויאמר מואב אל זקני מדין" וכו', איך מואב מתייעצים עם מדין הרי הם ביחסי מלחמה, ולמה מואב מתייעצים דווקא עם מדין, הם לא יכלו להתייעץ עם אומה אחרת? (רש"י כב,ד) והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר המכה (ד) את מדין בשדה מואב (בראשית לו, לה), שבא מדין על מואב למלחמה, אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב (ה) ליטול עצה ממדין, (ו) כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו, מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו, אמרו לו, אין כחו אלא בפיו, אמרו, אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו:
6. כתוב בפס' "עָתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יָרֵךְ הַשְּׁדָה" למה השתמש דווקא במשל "כלחף השור" (רש"י כב,ד) כל מה שהשור מלחץ אין (ו) בו סימן ברכה (במ"ד כ, ד):
7. כתוב בפס' "ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא", מה הפירוש "בעת ההיא" (רש"י כב,ד) לא היה ראוי למלכות מנסיכי (ח) מדין היה, וכיון שמת סיחון מנהו עליהם לצורך שעה:
8. כתוב בפס' "הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ" מה הפירוש "הנה כסה את עין הארץ" (רש"י כב,ה) סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום:
9. מה הפירוש "והוא יושב ממלי" (בעל הטורים כב,ה) שיושב כנגדי ורואה אותי ואני איני יכול לראותו מפני העננים שמקיפים אותו
10. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו, מנהיגם (משה רבינו) של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו, אמרו לו, אין כחו אלא בפיו, אמרו, אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו. למי פונה בלק ומה הוא מבקש ממנו לעשות כדי לנצח את עם ישראל? (כב,הו) לבלעם בן בעור שיקלל את עם ישראל ואולי כך יוכל לנצח אותם
11. בלק אומר לבלעם "כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר" מניין בלק יודע שבלעם יוכל לעזור לו בברכתו? (רש"י כב,ו) על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב
12. בלק מבקש מבלעם "לכה נא ארה ליי", מה נרמו במילים "ארה ליי" (בעל הטורים כב,ו) פיו הכשילו שלבסוף קלל אותו
13. המילה "תאור" נכתבה 3 פעמים בתנ"ך, היכן ומה לומדים מכך? (בעל הטורים כב,ו) ג' ואשר תאור. לא תאור את העם. ונשיא בעמך לא תאור. ודרשינן מינייה בסנהדרין הוא הדין לכל אדם ע"כ לא תאור שאסור לקלל כל אדם
14. מה הפירוש "אולי אוכל נכה בו", למה בלק לא יוצא ישר למלחמה? (ספורנו כב,ו) אולי אוכל. אחר שתקלליו: נכה בו. אני במלחמה ואתה בקללה:
15. בלק אומר לבלעם "כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יאר" האם באמת מי שקיבל ברכה מבלעם היה מתברך? (ספורנו כב,ו) הנה כחו לא היה לברך אבל היה לקלל בהזכיר עון או בכוון שעה כדברי רבותינו ז"ל ולכן לא שאל ממנו שיברכהו לנצח או שיוכל להתייצב מנגד אבל אמר ידעתי את אשר תברך מבורך לכבודו של בלעם להודות שלא חשב אותו למוזיק בלבד:
16. בלעם אומר לשליחים של בלק "לינו פה הלילה והשיבתי אתכם דבר" למה בלעם דורש מהשליחים לחכות ללילה ולא עונה להם תשובה מיד? (רש"י כב,ח) אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם, וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה (בראשית לא, כד), כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא:
17. כתוב בפס' "ויבא אלקים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך" למה ה' שואל את בלעם מי האנשים שעימו, הרי ה' ודאי יודע זאת? (רש"י כב,ט) להטעותו (ת) בא, (ר"ל ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בס' ופושעים יכשלו בס', כוונת הש"י שאמר מי האנשים היתה לטובה, ליכנס עמו בדברים, כמ"ש רש"י בפרשת בראשית בתיבת איכה, אך בא לבלעם לטעות כי הוא טעה), אמר, פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שוה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין:
18. למה ה' מתגלה אל בלעם? (אבן עזרא כב,ט) לכבוד ישראל כי השם ידע דבר בעל פועור ואילו היה בלעם מקלל אותם היו כל העולם אומרים כי בעבור קללת בלעם באה המגפה
19. כתוב בפס' "ויאמר בלעם אל האלקים בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי", למה בלעם מציין בפני ה' שבלק הוא מלך מואב הרי הפרט הזה לא חשוב, אם כן מה רצה בלעם לומר לה' בכך? (רש"י כב,י) אף על פי שאיני חשוב בעיניך, (א) חשוב אני בעיני המלכים
20. כתוב בפס' "ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא" למה ה' אומר לבלעם גם "לא תלך עמהם" וגם "לא תאר את העם" לכאורה יש כאן חזרה מיותרת? (רש"י כב,יב) לא תלך עמהם. אמר לו אם כן אקללם במקומי, (ה) אמר לו לא תאור את העם, אמר לו אם כן אברכם, אמר לו אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא, משל אומרים לצרעה (ס"א לדבורה) לא מדובשיך ולא מעוקצין (במ"ד כ, י):
21. מה הפירוש בפס' "לא תאר את העם כי ברוך הוא" (אבן עזרא כב,יב) הטעם כי לא תוכל לקלל אותו כי אני ברכתיו
22. מה כוונתו של בלעם בדבריו אל השליחים ששלח בלק "מאן ה' לתתי להלך עמכם" (רש"י כב,יג) להלך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם, למדנו שרוחו גבוהה, (ו) ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום, אלא בלשון גסות, לפיכך ויוסף עוד בלק
23. בלעם דוחה את הצעתו של בלק ואומר "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה'" למה בלעם משתמש דווקא בדוגמא שבלק יתן לו "מלא ביתו כסף וזהב" (רש"י כב,יח) למדנו שנפשו רחבה (ח) ומחמד ממון אחרים, אמר, ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חיילות רבות ספק נוצח אינו נוצח, ואני ודאי נוצח
24. מה הפירוש בדבריו של בלעם "לא אוכל לעבר את פי ה'" (רש"י כב,יח) על כרחו גלה שהוא ברשות אחרים, ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות (ט) שנתברכו האבות מפי השכינה
25. בפעם השניה הקב"ה אומר לבלעם שילך איתם. באיזה התנאי? (כב,כ) וְאֵךְ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֶדְבֵר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה

על מידותיו הרעות של בלעם מובא במדרש תנחומא: "ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם. אמר לו: אם כן אקללם במקומי. אמר לו: לא תאר את העם. אמר, אם כן אברכם. אמר לו: אין צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. אומרים לה לצרעה, לא מדבשך ולא מעקצך. ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם. לא אמר להם לא נתן לי המקום רשות לילך ולא לקלל, אלא מאן ה' לתתי להלך עמכם. אמר לי, אין פבורך לילך עם אלו, אלא עם גדולים מכם, שהוא חפץ בכבודי. ויקומו שרי מואב וגו'. לפיכך, ויסף עוד בלק שלח וגו', ויבאו אל בלעם ויאמרו פה אמר בלק וגו' כי כבר אכבדך מאד וגו', יותר ממה שהיית נוטל לשעבר, אני נותן לך. וכל שאפתה חפץ ומה שאפתה גזר אעשה. ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו'. מכאן אתה למד, שהיה בו שלשה דברים, אלו הן, עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה. עין רעה, דכתיב: וישא

בלעם את עיניו וירא את ישראל. רוח גבוהה, דכתיב: מאן ה' לתתי להלך עמכם. נפש רחבה, דכתיב: אם יתן לי בלק וגו'.... לא אוכל לעבר. נתנבא שאינו יכל לבלע ברכות שנתברכו האבות מפני השכינה.

מלאך ה' ואתונו של בלעם (כב כבילה)

1. כתוב בפס' "ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתונו וילך עם שרי מואב" מה לומדים מכאן ובאיזה מקרה ראינו את ההיפך? (רש"י כב, כא) מכאן, שהשגחה מקלקלת את השורה, (ל) שחשבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו (בראשית כב, ג):
2. כתוב בפס' "ויחר אף אלקים כי הולך הוא" מה הפירוש "כי הולך הוא" שבעקבות כך ה' "כועס"? (רש"י כב, כב) ראה שהדבר רע בעיני המקום (מ) ונתאוה לילך
3. כתוב בפס' "ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו" מה המטרה של מלאך ה' כאן? (רש"י כב, כב) מלאך של רחמים (ג) היה (במ"ר שם יג), והיה רוצה למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד:
4. מה הפירוש "ויחר אף אלקים כי הולך הוא"? (ספורנו כב, כב) שלא היה ענינו בדרך כמי שיוליכוהו אחרים כענין ויקם וילך אחריה אבל היה הולך הוא כבעל הדבר וכמשתדל נגד רצון האל יתברך, כי לא באו לקרוא לו לעצה כלל
5. מה הפירוש "ויחר אף ה' כי הולך הוא"? (אור החיים כב, כב) דקדק לומר הוא, לומר טעם שחרה אף ה' בו שלא אמר בבקר לשרי בלק שה' נתן לו רשות ללכת אלא השכים בבוקר ויחבש וגו' וילך עם שרי וגו' שזה יגיד שהליכתו מרצונו ולא הוצרך לרשיון עליון, והוא אומר כי הולך הוא פירוש הוא הולך ברצונו באין רשיון ה' לזה חרה אפו בו. עוד נראה על פי דבריהם ז"ל (זוה"א קסט): שאמרו בפסוק וילך שפי שמדרך של המשרה עליו כוחות הטומאה להתבודד יחיד, וכאן כשראה ה' שהולך הוא פירוש הוא לבדו היה נפרד משרי בלק ועושה מעשהו זה יגיד שמכין צעדו לעשות כחפצו הארורה, והגם שהיו עמו ב' נעריו אין מעכבין עליו ההתבודדות לצד שהם רגילים עמו ויעשה מעשהו לפניהם, וידע ה' דרכו הרעה וחרה אפו בו. עוד ירצה באומרו הולך הוא שידע ה' שרשע זה גבר בו החפץ ללכת מעצמו הגם שלא היה בלק שולח אחריו הוא הולך לרצונו, ובה גילה עוצם שנאתו לעם ה' ולזה חרה אפו יתברך בו:
6. המלאך מתגלה לאתונו של בלעם עם חרב שלופה שלוש פעמים ובלעם לא ראה אותו, כתוב בפס' "ותרא האתון את מלאך ה'" מה הפס' בא להדגיש באמרו "ותרא האתון"? (רש"י כב, כג) והוא לא ראה, שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת תשרף דעתו כשיראה מזיקין;
7. כתוב בפס' "והוא רוכב על אתונו ושני נעריו עמו", מה לומדים מכאן? (רש"י כב, כג) מכאן, לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני (ס) אנשים לשמשו, וחוזרים (ע) ומשמים זה את זה:
8. למה מודגש שמלאך ה' "חרבו שלופה בידו"? (רש"י כב, כג) אמר, רשע זה הניח (פ) כלי אומנותו, שכלי זינן של אומות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו שהוא אומנות שלהם, אף אני אתפוש את שלו ואבא עלי באומנותו, וכן היה סופו ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (במדבר לא, ח):
9. האתון מנסה לברוח מהמלאך ובלעם מכה אותה בכל פעם. השלימו את הטבלה: (כב, כג:כז)

מה עושה האתון	המקום שמתגלה בו המלאך
הולכת לשדה	בדרך
לוחצת את רגלו של בלעם לקיר	משעול הכרמים
רובצת על הקרקע	מקום צר שאין מקום לסטות

10. כתוב בפס' "ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים" מה פירוש המילה "משעול"? (רש"י כב, כד) כתרגומו בשביל, וכן אם ישפוק עפר שומרנו לשעלים (מלכים א' כ, י), עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלכין, וכן מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ, יב), ברגליו ובהלכו
11. למה בלעם הכה את האתון ולא קילל אותה? (בעל הטורים כב, כז) ולא קילל אותה לפי שהיה דעתו לקלל את ישראל ואין שני קללות ביום אחד דכתיב לא אוסיף לקלל. אי נמי מפני שלא הגיע הרגע של הזעם
12. ה' פותח את "פי האתון" "ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים" למה ה' שם בפיה לשון "שלש רגלים"? (רש"י כב, כח) רמו לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש (ש) רגלים בשנה
13. מה הפירוש "ויפתח ה' את פי האתון" ולא היה מטרם ה' עשה זאת? (ספורנו כב, כח) נתן בה כח לדבר כענין ה' שפתי תפתח. וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון גם לבלתי מוכן כל שכן שיוכל להסירו מן המוכן כרצונו וכל זה כדי שלא יאבד איש כמוהו:
14. כתוב בפס' "לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך" למה דבר זה הוא בזיון לבלעם בפני השרים שהיו עמו? (רש"י כב, כט) גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים, (ת) זה הולך להרוג אומה שלימה בפיו, ולא אתונו זו צריך לכלי זין
15. מה לומדים מהפס' "ויגל ה' את עיני בלעם"? (רמב"ן כב, לא) מזה הכתוב נלמד כי בלעם לא היה נביא אלו היה נביא איך יצטרך לגלוי העינים בראיית המלאך ....
16. מה הפירוש "על מה הכית את אתנך"? (ספורנו כב, לב) כי בראותך אלה האותות היה לך לשער שהליכתך בלתי רצויה והיא לא תצלח
17. כתוב בפס' "ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי כי לא ידעתי" היכן רואים כאן את גנותו של בלעם? (רש"י כב, לד) גם זה גנותו, ועל כרחו הודה, שהוא היה משתבח שיודע דעת עליון, ופיו העיד לא ידעתי
18. כתוב בפס' "ויאמר מלאך ה' אל בלעם לך עם האנשים" מה לומדים מכאן? (רש"י כב, לה) בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין (מ) אותו

המלאך מתגלה לבלעם וחוזר על הצינוי של הקב"ה "ויאמר בלעם לבלעם חטאתי כי לא ידעתי".

הקללות שהופכות לברכות בפעם הראשונה (כב, לו - כג, יג)

1. למה בלק יוצא לקראת בלעם? (ספורנו כב, לו) לכבודו שידע שהיה גס רוח, כמו שהעידו רבותינו ז"ל:
2. כתוב בפס' "וילך בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות" למה בלק לוקח את בלעם דווקא ל"קרית חצות"? (רש"י כב, לט) עיר מלאה שווקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה, לומר, ראה ורחם שלא יעקרו אלו:
3. למחרת בבוקר מעלה בלק את בלעם למקום גבוה לראות את קצה העם ולקלל את עם ישראל. כתוב בפס' "ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם" מה היה ב"במות בעל"? (רש"י כב, מא) כתרגומו לרמת דחלתיה, שם עבודת אלילים:
4. כתוב בפס' "ויהי בבוקר ויקח בלק" וכו', למה נאמר "ויהי" שהוא לשון צער(שתי סיבות)? (אור החיים כב, מא) אומרו ויהי לשון צער, אולי שעשה מריבה בלעם עם בלק ויצערו בדברים על מיעוט הבשר ששלח כמו שכתבתי, ואומרו ויקח בלק לקחו בדברים פירוש שריצהו על הדבר, עוד ירצה לפי שהיה בלעם חניג ברגלו וכפי טבעיות הרגיל בחושי הרכבת בני אדם אדם כזה לא יתכוונן בו רגל הצולע ללכת בבקר ומה גם לעלות במות, ואולי כי לזה נתכוון הכתוב בתיבת ויהי אוי לו לבלעם וטעם הצער הוא בשביל היות הדבר בבקר, ולפי שלא היה יכול ללכת תכף ומיד היה בלק לוקח אותו בידו וסמכו להעלותו, והוא אומרו ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות וגו':
5. כתוב בפס' "ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלתך ואלכה אולי יקרה ה' לקראתי" מה הפירוש "אולי יקרה ה' לקראתי"? (רש"י כג, ג) אינו רגיל לדבר (ק) עמי ביום
6. מה הפירוש בפס' "וילך שפי"? (רש"י כג, ג) כתרגומו יחידי, לשון שופי ושקט, שאין עמו (ר) אלא שתיקה:
7. כתוב בפס' "ויקר אלקים אל בלעם" מה הפירוש "ויקר"? (רש"י כג, ד) לשון עראי, לשון גנאי, לשון טומאת קרי, כלומר בקושי ובבזיון, (ש) ולא היה נגלה אליו ביום, אלא בשביל להראות חבתן של ישראל
8. כתוב בפס' "ויאמר אליו את שבעת המזבחת ערכתי" לכאורה היה צריך להיות כתוב "שבעה מזבחות ערכתי" למה אמר "את שבעת המזבחות" שנראה כאילו מדבר על מזבחות מיוחדות "המזבחות"? (רש"י כג, ד) שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן, אלא את שבעת המזבחות, אמר לפניו, אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כלן, אברחם בנה ארבעה, ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו (בראשית יב, ז), ויעתק משם ההרה וגו' (שם ח), ויאהל אברם וגו' (שם יג, יח), ואחד בהר המוריה, ויצחק בנה אחד ויבן שם מזבח וגו', ויכרו שם עבדי יצחק באר (שם כו, כה), ויעקב בנה שתיים, אחד בשכם, ואחד בבית אל
9. מה הפירוש "וישם ה' דבר בפי בלעם" ולמה ה' מודיע את גדולת ישראל דווקא דרך בלעם? (אור החיים כג, ה) מקרא זה כבר קשטוהו ראשונים בפירושו ודרשוהו, ומקום הניחו לנו בו. ונראה כי לפי שרצה ה' לגלות עתידות ודברים נפלאים מהטובות אשר יגיעו לישראל, ורצה שיתגלו על ידי בלעם נביא האומות לפרסם מעלת עם קדושו לפני כל האומות (ואמר) [ואשר] תבאנה לישראל מהטובות באחרית הימים וכליון האומות על ידי ישראל לבסוף, וידעו האומות מפי נביאם הדברים ככתבם להרבה תועליות הנמשכות לישראל נגלים ונסתרים, ולפי שאדם זה הוא אדם מובהק בכיעור ותיעוב ושיקוץ לא תנוה עליו הרוח הקדושה המגדת העתידות, גם הדברים מצד עצמן דברי קודש הם ולא יחנו בגוי טמא, לזה נתחכם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה לבל תעבור במבוי מטונף ועשה מחיצה בין כח המדבר והדיבור עצמו ובין פי חזיר, והוא מאמר וישם ה' דבר אחד בפי בלעם הציע כח אחד שיכול להתמצע בין שניהם ובזה נעשה פי בלעם גבול בפני עצמו והדבר מפסיק לגבול כח המדבר והדיבור, ואז כה תדבר רוח הקודש היא תדבר, ורז"ל בזהר (ח"ג ר"י) אמרו כי תיבת כה תרמוז לבחינה קדושה והמשכיל יבין:
10. כתוב בפס' "לכה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל" למה נזכר כאן שני שמותיהם של ישראל "יעקב" "ישראל"? (רש"י כג, ז) בשני שמותיהם אמר לו לקללם, (א) שמא אחד מהם אינו מובהק:
11. מה הפירוש "וישא משלו"? (בעל הטורים כג, ז) שהרים קולו שישמעוהו כל שבעים אומות כדי שיקנאו בישראל. וזהו מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו:
12. הקב"ה שם בפי בלעם ברכות במקום קללות. מיתחו קוים להשלים את הברכות: (כג, ח"י)

וְמָה אֶזְעַם לֹא זָעַם	מָה אֶקַּב לֹא קָבָה אֵל
וּמִנְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ	כִּי מֵרֵאשׁ צְרִים אֶרְאֶנּוּ
וּבְגוֹזִים לֹא יִתְחַשֵּׁב	הֵן עִם לְבָרְד יִשְׁכַּן
וּמִסְפָּר אֵת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל	מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב
וּתְהִי אַחֲרֵיטֵי כְּמֹהוּ	תִּמְתַּ נְפִשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל

13. מה הפירוש "ומה אזעום לא זעם ה'?" (רש"י כג, ח) אני אין כחי, אלא שאני יודע לכוין השעה שהקב"ה כועס בה, והוא לא כעס כל הימים הללו (ג) שבאתי אליך, וזהו שנאמר עמי זכר נא מה יעץ וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו', למען דעת צדקות ה' (מיכה ו, ה. ברכות ז):
14. מה הפירוש "מה אקוב לא קבה אל"? (רש"י כג, ח) כשהיו ראוים להתקלל לא נתקללו, (ב) כשהזכיר אביהם את עונם כי באפם הרגו איש, לא קלל אלא אפם, שנאמר ארור אפם (בראשית מט, ז), כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל, מה נאמר שם, גם ברוך יהיה (שם כז, לג), במברכים נאמר אלה יעמדו לברך את העם (דברים כז, יב), במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם, אלא על הקללה, לא רצה להזכיר עליהם שם קללה (במ"ד כ, יט):

15. מה הפירוש "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו"? (רש"י כג,ט) אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיסודים וחזקים כצורים וגבעות הללו, על ידי אבות (ד) ואמהות
16. מה הפירוש "כי מראש צרים אראנו"? (בעל הטורים כג,ט) אני רואה שנבראו קודם שנברא העולם והצורים
17. מה הפירוש "הן עם לבדר ישכן"? (ספורנו כג,ט) הן לבדם ישכנו ארץ בסוף הענין כאמרו ה' בדר ינחנו ואין אוכל להכריעם:
18. מה הפירוש בדברי בלעם "תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו"? (רמב"ן כג,י) ואמר תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו לומר שהן נוחלי גן עדן כי אחרית האדם המות על כן יבקש שימות מות ישרים הם ישראל הנקראים ישורון שיבלו ימיהם בטוב ותהי אחריתי כמהו כישראל אשר חלקם בחיים ואינם בני גיהנם ואבדון והנה כלל נבואתו בזה הפעם שאין השם חפץ בקללתנו וכי אנחנו עם לבדר חלקו ועמו לא נתערב בגוים ולא נחשב עמהם ואחריתנו טובה בדרך ישר

הקללות שהופכות לברכות בפעם השניה (כג, יג'כז)

1. בלק כועס על בלעם ומציע ללכת למקום אחר לראש הפסגה בשדה צופים. מהו המקום הנקרא "שדה צופים"? (רש"י כג,יד) מקום גבוה היה, ששם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר
2. כתוב בפס' "ויקחהו שדה צפים ראש הפסגה" למה בלק לוקח את בלעם ל"ראש הפסגה"? (רש"י כג,יד) בלעם לא היה קוסם כבלק, ראה בלק שעתידיה פרצה להפרץ בישראל משם, ששם מת משה, כסבור ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה:
3. כתוב בפס' "ויקר ה' אל בלעם" למה עד כאן נכתב שם אלקים שנגלה לבלעם וכאן בשם ה' (שמבטא מידת רחמים)? (רמב"ן כג,טז) עתה לכבוד ישראל עלה האיש הזה להתנבא במדת רחמים בשם הגדול אשר נגלה למשה כי עד עתה נאמר בו ויקר אלהים (פסוק ד) ויבא אלהים (לעיל כב ט) ועתה ידע כי לא יוכל לקללם בשום ענין בעבור כי במדת רחמים יחונן עליהם כי עד עתה כשהיה שומע במדת הדין היה חושב למצוא להם עלה בעון אשר חטאו כענין ויהפך להם לאויב הוא נלחם בהם (ישעיהו סג י) או שתבא עליהם רעה מאת ה' לא ינצלו ממנה במדת הדין וזה טעם וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל (להלן כד א) כי גם ה' יתן הטוב בברכה והמשכיל יבין
4. כתוב בפס' "ויבא אליו ... ושרי מואב אתו" למה נאמר בפס' הקודמים "וכל שרי מואב" וכאן נאמר "ושרי מואב"? (רש"י כג,יז) ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב, כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם, ולא נשארו אלא מקצתם:
5. מה כוונת בלק באמרו אל בלעם "מה דבר ה'"? (רש"י כג,יז) לשון צחוק הוא זה, (ל) כלומר אינך ברשותך (במ"ד כ, כ):
6. כתוב בפס' "וישא משלו ויאמר קום בלק" למה בלעם אומר לבלק לקום? (רש"י כג,יח) כיון שראוהו מצחק בו נתכוין לצערו, עמוד על רגליך, אינך רשאי לישב, ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום
7. שוב מנסה בלעם לקלל אך הקב"ה שם ברכות בפיהו. השלימו חלק מהברכות (כג, כא'כד):
 " לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל ב'ישראל:
 כי לא נחש ביעקב ולא קסם ב'ישראל
 הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא
8. מה הפירוש בדברי בלעם "לא איש אל ויכזב"? (רש"י כג,יט) כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבעה אומות, ואתה סבור להמיתם במדבר:
9. מה הפירוש "לא הביט און ביעקב"? (רש"י כג,כא) לא הביט. הקב"ה און שביעקב, שכשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם, להתבונן באוניות (פ) שלהם ובעמלן שהן עוברים על דתו
10. מה הפירוש ה' אלקיו עמו"? (רש"י כג,כא) אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זו מתוכן
11. מה ההדגשה בדברי בלעם שאומר "אל מוציאם ממצרים" לעומת בלק שאמר "הנה עם יצא ממצרים"? (רש"י כג,כב) אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלהים הוציאם
12. איזו מידה לומדים מהפירוש "כתעופת ראם לו"? (ספורנו כג,כב) לעם ישראל שאינו טורף ואוכל כארי אבל דוחה בקרניו כמו הראם כי היתה הכונה לגרש האומות ולהכניס את ישראל לארץ בלתי הריגת האומות כאמרו תגרש גוים ותטעה כי לא חפץ במוות המת. וכן אמרו ז"ל שלשה אגרות שלח יהושע הרוצה לפנות יפנה הרוצה להשלים ישלים הרוצה לעשות מלחמה יעשה אבל הם הקשו ערפם להלחם והוצרכו להחרימם ובכן לא השתמשו בהם כלל כמו שמשתמש האריה בטרפו אבל עשו בהם כמו שעושה הראם במה שהוא דוחה או כובש שלא יאכלנו כלל:
13. מה הפירוש "כי לא נחש ביעקב"? הבא שני פירושים. (רמב"ן כג,כג) אינם צריכים לנחש וקסם שיאמר ליעקב וישראל מה פעל אל ומה גזרותיו במרום אינם מנחשים וקוסמים אלא נאמר להם על פי נביאים מה גזרת המקום או אורים ותומים מגידים להם לשון רש"י והנכון בעיני כי בעבור היותו קוסם ובלק שלח לו (לעיל כב ו) כי ידעתי את אשר תברך בקסמך מבורך ואשר תאור בהם יואר ושלח לו קסמים על כן אמר לו אין נחש ביעקב להרע או להטיב להם ולא קסם בישראל מוזיק או מועיל כי בכל עת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל בהם כי מפי עליון תצא להם הרעות והטוב לומר כי חלק ה' עמו אינם בממשלת שרים וכוכבי השמים וכסיליהם שיוזק להם אדם בקסם ונחש כגוים וזה כאשר אמר משה (דברים י ד) אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים ואתכם לקח ה' להיות לו לעם נחלה כאשר פירשתי בסדר אחרי מות (ויקרא יח כה)
14. מה הפירוש "הן עם כלביא יקום"? (רש"י כג,כד) כשהן עומדין משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי, לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין:
15. מה הפירוש "ודם חללים ישתה"? (רש"י כג,כד) נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין (ד) חללים ויהרג הוא עמהם (במ"ד כ, כ), שנאמר ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם (יהושע יג, כב):

הקללות שהופכות לברכות בפעם השלישית (כג, כז – כד, יג)

1. כתוב בפס' "ויקח בלק את בלעם ראש הפעור" למה בלק לוקח את בלעם דווקא ל"ראש הפעור"? (רש"י כג, כח) קוסם היה בלק, וראה שהן עתידין ללקות על ידי פעור, ולא היה יודע במה, אמר, שמא הקללה תחול עליהם משם, וכן כל החוזים בכוכבים (ז) רואים ואין יודעים מה רואים:
2. כתוב בפס' "וישת אל המדבר פניו" למה בלעם עושה זאת? (ספורנו כד, א) לברכם ברכות מוגבלות עם היזק בתוכן כאמרם ז"ל (פרק קמא דתענית) יפה קללה שקלל אחיה השלוני את ישראל מברכה שברכם בלעם:
3. כתוב בפס' "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל" מה הפירוש "וישא בלעם את עיניו"? (רש"י כד, ב) בקש להכניס בהם עין רעה. (י) והרי יש לך ג' מדותיו, עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, האמורים למעלה (אבות פ"ה מ"ט):
4. מה הפירוש "וירא את ישראל שכן לשבטיו"? (רש"י כד, ב) ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חבירו
5. מה הפירוש שבלעם היה "שתום העין"? (רש"י כד, ג) עינו נקודה ומוצאת לחוץ, וחור שלה נראה פתוח, ולשון משנה הוא, כדי שישתום (ג) וישתום ויגוב (ע"ז סט.). ורבותינו אמרו (נדה לא.), לפי שאמר ומספר את רובע ישראל, שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל, מתי תבא טפה שנוולד הצדיק ממנה, אמר בלבו, מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו, ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם. ויש מפרשים, שתום העין, פתוח העין, (ס) כמו שתרגם אונקלוס. ועל שאמר שתום העין (ע) ולא אמר שתום העינים, למדנו שסומא באחת מעיניו היה:
6. כתוב בפס' "אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים" מה הפירוש "נפל וגלוי עינים"? (רש"י כד, ד) פשוטו כתרנומו, שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו, כשהיה נגלה (פ) עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו, ונופל על פניו, לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו
7. בלעם הרשע מבין שהקב"ה שמח מהברכות ובפעם זו הוא רוצה מיד לברך ולכן שורה עליו רוח ה'. מיתחו קווים בין חלקי הברכות (כד, ה"ט)

מה טבו אהליך יעקב	משכנתיך ישראל
יאכל גוים צריו	ועצמתיהם יגרם ויחציו ימחצו:
כרע שכב כארי	ויכלביא מי יקימנו
מברכיך ברוך	וארדיך ארור

8. כתוב בפס' "מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל" מה הפירוש "אהליך" בפס' (רש"י כד, ה) מה טבו אהליך. על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה: משכנתיך. חניותיך, כתרנומו. דבר אחר, מה טובו אהליך, מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם: משכנתיך. אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליהן וחרבנן כפרה על הנפשות, שנאמר כלה ה' את חמתו, ובמה כלה, ויצת אש בציון (איכה ד, יא):
9. כתוב בפס' "מה טבו אהליך יעקב" למה הכוונה ב"אהלים" ("אהליך") בפס' (ספורנו כד, ה) בתי מדרשות. כענין יושב אהלים וכענין וישכון באהלי שם וכן והיה כל מכש ה' יצא אל אהל מועד:
10. כתוב בפס' "יזל מים מדליו", מה הפירוש "מדליו"? (רש"י כד, ז) מבארותיו. ופירושו כתרנומו
11. מה הכוונה "זרעו במים רבים"? (רש"י כד, ז) לשון הצלחה הוא, זרעו כזרע הזרוע על פני המים
12. מה הכוונה בפס' "כרע שכב כארי"? (רש"י כד, ט) כתרנומו, יתישבו בארצם בכח ובגבורה:
13. למה בלעם אמר "מברכיך ברוך" מברכיך בלשון רבים וברוך בלשון יחיד, וכן "אורדיך ארור"? (אור החיים כד, ט) אמר מברכיך לשון רבים וברוך לשון יחיד, לא רצה לברך אלא אחד, ונתכוון על עצמו ורעה עינו בשאר המברכים, ואמר אורדיך ארור נתכוון לומר שאין כל אורדיו ארורים, ובא למעט עצמו מהארורה, ואולי כי לרעה נתכוון על זה הדרך מברכיך יתקיימו דבריו ותהיה ברוך, ואורדיך יתקיימו דבריו ותהיה וגו', והערם הרשע בזה לקיים אם יקללם אחר כך, ולזה הקדים מאמר ברוך לארור להעמידם בארור חס ושלוש, וה' השיב גמולו בראשו ונתקיימה בו הקללה ונתארר בעולם הזה ובעולם הבא כאמרם ז"ל (סנהדרין צ). בלעם אין לו חלק לעולם הבא:
14. כתוב בפס' "ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו" מה הפירוש "ויספק את כפיו"? (רש"י כד, י) הכה זו על זו

עצותיו של בלעם הרשע (כד, יד-כה)

1. בלק כועס על ברכותיו של בלעם ודורש ממנו ללכת "ועתה ברח לך אל מקומך...". בלעם הרשע יודע שהקב"ה לא רוצה לקלל את עם ישראל אך הוא מייעץ לבלק כיצד אפשר להכשיל את עם ישראל. מה הפירוש "לכה איעצך אשר יעשה לעם הזה?" (רש"י כד, יד) לכה איעצך. מה לך לעשות, (א) ומה היא העצה, אלהיהם של אלו שונא ומה הוא.
2. למרות העצה הרעה לפגוע בעם ישראל, ממשיך בלעם בנבואותיו על כך שבאחרית הימים עם ישראל יכבוש את מואב "אָרְאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרֵנוּ וְלֹא קְרוֹב דָּרָךְ כּוֹכַב מֵיַעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל...". מה יעשה עם ישראל למואב? (כד, יז) ימחץ אותו.
3. על מי ניבא בלעם באמרו "אראנו ולא עתה" ומה הפירוש "ולא עתה"? (אבן עזרא כד, יז) הקרוב אלי כי זאת הנבואה על דוד אמר ולא עתה כי אחרי ארבע מאות שנה היתה.
4. מה הפירוש "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד" (רש"י כד, כב) הוא קדם את כולם (ט) להלחם בישראל, וכך תרגם אונקלוס, ואחריתו להאבד בידם, (י) שנאמר תמחה את זכר עמלק (דברים כה, יט).
5. נאמר על הקיני "איתן מושבך ושים בסלע קנך", מדוע בלעם אומר "איתן מושבך" (רש"י כד, כא) תמה אני מהיכן זכית (ל) לכך, הלא אתה עמי היית בעצת הבה נתחכמה לו (שמות א, י), ועתה נתישבת באיתן ומעוז של ישראל:
6. כתוב בפס' "וירא את הקיני" מיהו הקיני המוזכר כאן? (אבן עזרא כד, כא) משפחת יתרו וכתוב המה הקינים וחבר הקיני.
7. מה הפירוש "כי אם יהיה לבער קין עד מה אשור תשבך" (רש"י כד, כב) אשריך שנתקעת לתוקף זה, שאינך נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם, מה בכך: עד מה אשור תשבך. עד היכן הוא מגלה אותך, שמא לחלח וחבור, (מ) אין זה טרוד מן העולם, אלא שלטול ממקום למקום, ותשוב עם שאר הגליות:

חטאם של ישראל עם בנות מואב(כה, א-ט)

1. עם ישראל יושב בשיטים בערבות מואב ועפ"י עצת בלעם, בנות מואב הולכות להתחתן עם הבנים מבני ישראל. מה אומרות בנות מואב לבני ישראל לעשות? (כה, ב) לזבח לאלוהי מואב ולהשתחוות להם.
2. מה הפירוש "ויחזר אף ה' בישראל" איך הדבר בא לידי ביטוי? (רש"י כה, ג) שלח בהם (ר) מגפה.
3. ה' מצוה את משה "קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה'" למי הכוונה בפסוק "אותם" (רש"י כה, ד) לשפוט (ש) את העובדים לפעור (סנהדרין לה). והוקע אותם.
4. מה הפירוש "והוקע אותם לה' נגד השמש" (רש"י כה, ד) לעין כל. (א) ומדרש אגדה, השמש מודיע את החוטאים, הענן (ב) נקפל מכנגדו (ג) והחמה זורחת עליו:
5. מה פירוש המילה "הוקע" (רש"י כה, ד) והוקע היא תלייה.
6. כתוב בפס' "והוקע אותם לה' נגד השמש" למה צריך לעשות זאת "נגד השמש" (ספורנו כה, ד) שיראו העם את הריגת עובדי ע"ז ולא ימחו ובוזה יכופר להם על שלא מיחו בפושעים.
7. תוך כדי המעשה, מגיע זמרי בן סלוא עם אישה מדיינית שרצה להתחתן איתה ושואל את משה לפני כולם "מי התיר לך להינשא עם בת יתרו?" (משה התחתן עם ציפורה לפני מתן תורה ולכן היה מותר). מה עושים משה וכל חכמי ישראל? (כה, ו) בוכים פתח אודהל מועד.
8. מי היתה המדיינית המוזכרת בפס' (רש"י כה, ו) כזבי בת צור.
9. למה ההדגשה בפס' "ויקרב אל אחיו את המדיינית לעיני משה" (רש"י כה, ו) אמרו לו, משה, זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה בת יתרו מי התיירה לך (ה) וכו' כדאיתא התם.
10. כתוב בפס' "ולעיני כל עדת בני ישראל והמה בכים" למה בכיו? (רש"י כה, ו) נתעלמה ממנו (ו) הלכה (כל הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו), געו כולם בבכיה (סנהדרין שם). בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא, שנאמר ויטחן עד אשר דק וגו' (שמות לב, כ), וכאן רפו ידיו, אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו:
11. בגלל החטא של בני ישראל שהתחתנו עם בנות מואב, פורצת מגפה בעם. מה עושה פנחס בן אלעזר הכהן שגורם לעצירת המגפה? (כה, ז) לוקח רומח והורג אותם למוות.
12. מה הפירוש "וירא פינחס" הרי ודאי שראה כמו כולם אם כן מה כוונת הפס' "וירא פינחס" (רש"י כה, ז) ראה מעשה ונזכר הלכה, (ז) אמר לו למשה מקובלני ממך הבוועל ארמית קנאין (ח) פוגעין בו, אמר ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא (סנהדרין פב), מיד ויקח רומח בידו וגו':
13. כמה מבני ישראל מתו במגיפה? (כה, ט) עשרים וארבעה אלף.